

KITA SAHANLIĞI SORUNU VE TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ

Tayyar ARI*

I. GİRİŞ

Türkiye ile Yunanistan arasındaki kıta sahanlığı sorunu iki ülke arasındaki çok boyutlu sorunlardan sadece birini oluşturmaktadır. Ege sorunları, Kıbrıs sorunu ve Batı Trakya sorunu olmak üzere üç grupta toplanabilecek olan bu sorunlardan Ege sorunları, kıta sahanlığı, karasuları, hava sahası ve adaların silahlandırılması ile ilgili sorunlar olup bunların hemen hepsi de her iki ülke açısından egemenlik konularını ilgilendirmektedir.

Söz konusu sorunlar çözülmez nitelikte olmamakla birlikte her iki ülkedeki kamu oylarının bu sorunlara karşı son derece ilgili olmalarından dolayı sorunun çözümü karşılıklı güçlü siyasi iradelerin bulunmasını gerektirmektedir. Ancak bundan da öte Yunanistan, her iki ülke arasındaki mevcut sorunların çözülebilmesi için öncelikle Kıbrıs sorununun çözümünün zorunlu olduğunu açıklayarak Türkiye'yi bu konuda ödün vermeye zorlayacağını düşünmektedir. Ancak Türkiye ve Türk kamu oyu Yunanistan'ı Kıbrıs'ta bulunacak bir çözümün bile tatmin edeceği konusunda endişelidir. Zira olaya Yunan irredentizmi ve Megala İdea'sı çerçevesinde bakıldığında sorunun oldukça karmaşık ve içinden çıkılmaz olduğu kanısı uyanmaktadır.

* Yard. Doç. Dr.; Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

I. KITA SAHANLIĞI KAVRAMI

Kıta sahanlığı kavramının esas olarak ortaya çıkması ilk defa ABD Başkanı Truman'ın 28 Eylül 1945 tarihli bildirisini ile olmuştur. Gerçi bundan önce de birtakım devletler kıta sahanlığı ile ilgili hak iddialarında bulunmuşlar, fakat bunlar bir hukuk kavramı oluşturma özelliğine sahip değillerdi. Truman, bildirisinde ABD kıyılarına bitişik denizlerin kıta sahanlığını oluşturan deniz yatağı ve onun toprak altında bulunan doğal zenginlikleri arama ve işletme bakımından ABD hükümetinin münhasır yetkilere sahip olduğunu bildirmekteydi¹.

Bununla beraber, Truman'ın bildirisinde bunun nereye kadar uzanacağı konusunda kesin bir limit belirtilmemişti. Ancak daha sonra ABD hükümetince yapılan açıklamada bu hakkın 200 metre derinliğe kadar olan bölge için istendiği açıklığa kavuşmuştur². Nitekim 1958 Cenevre Sözleşmesinde iki ölçütün kabul edildiği görülmektedir. Bunlardan biri daha önce Truman'ın bildirisini ile başlayan süreç içinde devletlerin çoğunluğu tarafından benimsenmiş olan 200 metre derinlik ilkesi, diğeri ise işletilebilirlik ilkesidir.

Kıta sahanlığı, 29 Nisan 1958'de Cenevre'de imzalanan Kıta Sahanlığı Sözleşmesinin 1. maddesinde şu şekilde tanımlanmaktaydı: Kıyılara bitişik fakat karasularının dışında 200 metre derinliğe kadar veya bu derinliğin ötesinde üzerindeki suların derinliğinin doğal kaynakların işletilmesine ve araştırılmasına elverdiği noktaya kadar olan deniz yatağı ve toprak altını ifade etmektedir³.

'58 sözleşmesinin kıta sahanlığının belirlenmesinde derinlik ve işletilebilirlik gibi iki ölçütü benimsemesine karşılık 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi, genişlik ve doğal uzantı ölçütlerini benimsemiştir. Sözleşmenin 76. maddesinde kıta sahanlığının tanımı yapılırken, bunun kıyı devletinin karasularının ötesinde bu devletin karasuları genişliğinin ölçülmesinde kullanılan esas hatlardan itibaren 200 mile kadar uzanan veya kara ülkesinin doğal uzantısında olan deniz yatakları ile bunların toprak altı olduğu belirtilmiştir⁴.

Diğer taraftan kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki hakları konusuna ise, gerek '58 Sözleşmesinin 2. maddesinde gerekse '82 sözleşmesinin 77. mad-

1 Hüseyin Pazarci, "Kıta Sahanlığı Kavramı ve Ege Kıta Sahanlığı Sorunu", Prof. Aziz Köklü'nün Anısına Armağan (Ankara: SBF Yay., 1984), s. 396-97.

2 Ibid., s. 397.

3 J.G. Starke, An Introduction to International Law, 8th ed., (London: Butterworth, 1977), s. 240.

4 76. maddenin tamamı için bkz. United Nations, UN Convention on the Law of the Sea, with Index and Final Act of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea (New York: United Nations, 1983), s. 27-28.

desinde kıyı devletinin kıta sahanlığında bulunan doğal kaynakları araştırma ve işletme bakımından egemen haklara sahip olduğu belirtilerek açıklık getirilmektedir⁵. Bu çerçevede bu hakların münhasır haklar olduğu ve kıyı devleti kıta sahanlığında araştırma yapma ve doğal kaynakları işletme haklarını kullanmasa bile bir başka devletin kıyı devletinin izni olmadan bu bölgede bu tür faaliyetlerde bulunamayacağı⁶ belirtildikten sonra kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki haklarının bir açıklamayı gerektirmediği ve bunların ipso jure haklar olduğu ortaya konmaktadır⁷.

Son olarak kıyı devletinin kıta sahanlığındaki haklarının bunun üzerindeki suların veya bu sular üstündeki hava sahasının hukuki statüsüne halel getirmeyeceği, ayrıca kıyı devletinin bu hakları kullanırken diğer devletlerin deniz taşımacılığı ve benzeri haklarına zarar vermeyeceğine yer verilmektedir⁸.

II. KITA SAHANLIĞI SORUNUNUN ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞMELER

Kıta sahanlığı sorununun esas itibarıyla ortaya çıkması Türkiye'nin 1 Kasım 1973'de TPAO'ya Ege'de araştırma izni vermesiyle sözkonusu olmuştur. Oysa Yunanistan, 1960'lardan itibaren yerli ve yabancı birçok petrol şirketine araştırma izni vererek Ege'deki faaliyetlerini sürdürmüştü. Türkiye ise Yunanistan'ın bu davranışları karşısında duyarsız kalmadığını göstermek amacıyla yaklaşık ondan 11 yıl sonra bu tür faaliyetlere başlıyordu.

Bu çerçevede Türkiye 1 Kasım 1973'de Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na araştırma izni verdi ve aynı gün resmi gazetede Türkiye'nin kıta sahanlığı sınırlarını gösteren bir harita yayınlandı⁹. Türkiye 1958 sözleşmesine taraf olmadığını belirterek, kıta sahanlığı sınırlandırmasını doğal uzantı ilkesine dayanarak Ege denizinin en derin noktalarından geçen hatta göre belirlemiştir¹⁰.

Bunun üzerine Yunanistan, sözkonusu bölgelerin kendi kıta sahanlığı böl-

5 Bkz. Starke, op. cit., s. 241; Un Convention..., s. 28.

6 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi, mad. 2/2; 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi, mad. 77/2.

7 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi, mad. 2/3; 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi, mad. 77/3.

8 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi, mad. 3; 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi, mad. 78.

9 Resmi Gazete, 1 Kasım 1973, Sayı 14699.

10 Van Coufoudakis, "Greek-Turkish Relations, 1973-1983", International Security, Vol. 9, No. 4 (Spring 1985), s. 199.

gesi olduğunu ileri sürerek 7 Şubat 1974'de Türkiye'yi resmen protesto etmiştir. Diğer taraftan Yunanistan'ın protestosuna ve sorunun eşit uzaklık ilkesine göre veya uluslararası yargı yoluna başvurularak çözülmesi yönündeki görüşüne karşılık, Türkiye 27 Şubat 1974'de Yunanistan'a verdiği nota ile protestoyu reddetmiş ve araştırma izni verilen bölgenin Türkiye'nin doğal uzantısında bulunduğunu belirterek sorunun görüşmeler yoluyla çözülmesini teklif etmiştir¹¹.

Bu gelişmeler üzerine Türkiye Mayıs ayı içerisinde Çandarlı araştırma gemisiyle Ege'deki faaliyetlerini sürdürürken 2 Mayıs 1974 ve 2 Temmuz 1974 tarihleri arasında TPAO'ya Ege'de yeni petrol arama ruhsatları vermiştir. Yunanistan ise 14 Mayıs 1974 ve 10 Şubat 1975 tarihleri arasında çeşitli notalar vererek bunları protesto etmiştir¹².

Bu arada 19 Mayıs 1975'de her iki ülkenin dışişleri bakanları Çağlayangil ve Dimitrios Bitsios Roma'da bir araya gelmişler, ancak sorunun çözümüne yönelik somut bir ilerleme sağlanamamıştır. Bundan oniki gün sonra 31 Mayıs'ta NATO'nun Brüksel zirvesi sırasında Başbakan Demirel ve Karamanlis arasında yapılan görüşmeler sonunda yayınlanan ortak bildiriye, iki ülkenin aralarındaki sorunları anlamlı görüşmelerle ve barışçı yollarla çözmeye çalışacakları ve kıta sahanlığıyla ilgili olarak La Haye Uluslararası Adalet Divanı'nı dikkate alacakları belirtilmekteydi¹³.

Ancak daha sonra sözkonusu bildiri taraflarca farklı biçimlerde yorumlanmıştır. Örneğin Yunanistan, bildiriye iki ülke arasındaki sorunun hemen Divan'a götürülmesi biçiminde yorumlamakta hatta Yunanistan, Divan'a tek taraflı başvurusunda bildiriye Türkiye'nin rızasının olduğuna dair kanıt olarak sunmaktadır.

Türkiye ise, Yunanistan'a verdiği 30 Eylül 1975 tarihli notasında da görüldüğü gibi bunun öze ilişkin görüşmelerde çözümlenemeyen sorunlar için geçerli olduğunu belirtmiştir¹⁴. Ayrıca Türkiye, Yunanistan'ın sorunu hemen Divan'a götürmek istediği ve bunun için de görüşmelerde uzlaşmaz bir tutum sergilediğini belirterek Paris'te uzmanlar düzeyinde yürütülen çalışmalarını askıya almıştır¹⁵.

Bu çerçevede iki ülke arasında 2 Ekim 1975 ile 19 Aralık 1975 tarihleri arasında çeşitli nota değişimleri sözkonusu olmuştur. Bununla beraber 31 Ocak

11 Pazarıcı, op.cit., s. 406.

12 Ibid., s. 407.

13 Andrew Wilson, "The Aegean Dispute", *Adelphi Papers*, No. 155 (London: International Institute for Str. Stud., 1979-80), s. 7.

14 Pazarıcı, op.cit., s. 407.

15 Wilson, op.cit., s. 7.

2 Şubat 1976 tarihleri arasında iki ülke arasında uzmanlar düzeyindeki toplantılar Bern'de tekrar başlamıştır. Bunu 19-20 Haziran 1976 tarihinde yine Bern'de yapılan uzmanlar toplantısı izlemiştir. Bu toplantılar sırasında Türkiye, doğal uzantı ve sorunun anlamlı görüşmelerle çözülmesi üzerinde dururken Yunanistan, adaların da kara ülkesi gibi kıta sahanlığı hakkının olması, siyasal ve ülkesel bütünlük ve eşit uzaklık ilkeleri üzerinde durmuş ve yöntem olarak da sorunun uluslararası Adalet Divanı'na götürülmesi yönündeki görüşünde ısrar etmiştir¹⁶.

Öte yandan Türkiye 6-9 Ağustos 1976'da daha sonra Sismik-1 adını alacak olan jeolojik araştırma gemisi HORA'ya Ege'deki kıta sahanlığı bölgesinde araştırma yaptırdı. Bunun üzerine iki ülke arasındaki ilişkiler tekrar gerginleşti. Yunanistan, gemilerin kendi kıta sahanlığı bölgesine girdiğini iddia ederek Türkiye'yi protesto etmiş ve 10 Ağustos'ta aynı anda hem BM Güvenlik Konseyi'ne hem de Uluslararası Adalet Divanı'na başvurmuştur¹⁷.

Yunanistan, Güvenlik Konseyi'ne 10 Ağustos 1976 tarihli başvurusunu BM antlaşmasının 35. maddesine dayandırmakta, Türkiye'nin Ege kıta sahanlığındaki haklarını ihlal ederek barış ve güvenliği tehdit ettiğini ileri sürmekte ve Konsey'in önlem almasını istemektedir¹⁸.

Yunanistan'ın sözkonusu iddialarını yanıtlayan Türkiye ise, üzerinde anlaşmaya varılmış bir kıta sahanlığı sınırı olmadığı için Yunanistan'ın egemenlik haklarına yönelik bir ihlalden söz edilemeyeceğine ve böyle bir iddianın dayanaktan yoksun olduğuna, Sismik-1'in araştırmasını ise Yunan karasularının dışında yürüttüğüne dikkat çekmiştir. Türkiye ayrıca henüz kıta sahanlığı konusunda bir sınır tesbiti yapılmamış olmasına rağmen hukuka uygun bir şekilde yürütülen araştırma faaliyetlerinin Yunanistan'ın deniz ve hava kuvvetleri tarafından engellendiğini ileri sürdü. Türkiye, bunun yanısıra, Yunanistan'ın Ege'deki adaları silahlandırarak 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan ve 10 Şubat 1947 tarihli Paris antlaşmalarını ihlal ettiğini belirtti¹⁹.

Konsey'de Türkiye'nin görüşlerini dile getiren Türk temsilcisi, Türkiye'nin kıta sahanlığı iddiasında bulunduğu bölgenin Anadolu'nun doğal uzantısında yer aldığını belirterek bu bölgede Yunan gemisi Neutilus'un da Sismik-1 gibi araştırma faaliyetlerinde bulunduğunu hatırlattı. Türkiye bu çerçevede Konsey'den Yu-

16 Pazarıcı, op.cit., s. 408.

17 Wilson, op.cit., s. 8.

18 Ibid., s. 8; ayrıca bkz. Leo Gross, "The Dispute Between Greece and Turkey Concerning the Continental Shelf in the Aegean", The American Journal of International Law, Vol. 71, No. 1 (January 1977), s. 34.

19 Gross, ibid., s. 35; Wilson, ibid., s. 8.

nanistan'ı anlamlı görüşmelere davet etmesini, Yunanistan'ın adaların silahsızlandırılmasıyla ilgili statüyü ihlal etmesi ve uluslararası antlaşmalardan doğan sorumluluklarını yerine getirmesi konularını ele almasını ve bu çerçevede Yunanistan'ın barış ve güvenliği tehlikeye sokacak girişimlerinin engellenmesini istedi²⁰.

Nitekim Güvenlik Konseyi konuyla ilgili olarak taraflardan herhangi birini suçlamaktan kaçındı. Bunun yerine Konsey, 395 (1976) nolu kararında bir çözüm bulunması konusunda izlenmesi sözkonusu olabilecek prosedür üzerinde durdu.

Kararın 1. ve 2. paragrafında, taraflar görüşme sürecini tehlikeye sokacak davranışlardan kaçınmaya ve bölgedeki gerilimi azaltma yönünde çaba sarfetmeye çağrılmaktaydı²¹. Kararın 3. ve 4. paragrafı uygulamaya yönelik olup, 3. paragrafta Türk ve Yunan hükümetlerini doğrudan görüşmelere devam etmeye çağırılmakta, 4. paragrafta ise aralarında geri kalan çözülmemiş konularda uygun hukuki vasıtaları, özellikle Uluslararası Adalet Divanı'nın katkılarını dikkate almaya davet edilmekteydi²².

Daha önce de belirtildiği gibi, Yunanistan, Güvenlik Konseyi'ne başvurduğu aynı tarihte (10 Ağustos 1976) Uluslararası Adalet Divanı'na da başvurmuştu. Yunanistan tek tarafı olarak yapmış olduğu başvuruda Divan'dan, bir geçici koruma önlemleri alması diğeri de kıta sahanlığının sınırlarının belirlenmesi konusundaki ilkelerin tesbiti olmak üzere iki istekte bulunmaktaydı.

Yunanistan'ın geçici koruma isteğini dayandırdığı gerekçelerden ilki Türkiye'nin araştırma faaliyetlerinin münhasır egemenlik haklarına sahip olduğu bölgede tamir edilmez zararlara yol açtığı, ikincisi ise Türkiye'nin araştırma ruhsatı vermesi veya araştırma faaliyetine devam etmesinin iki ülke arasındaki ilişkileri tehlikeye soktuğu şeklindeydi. Türkiye ise itirazında, öncelikle uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözülmesiyle ilgili 28 Eylül 1928 tarihli genel senede yönelik Yunanistan'ın çekincesine dikkat çekerek Divan'ın yetkisizliği üzerinde durmuş ayrıca ihtilafli bölgedeki faaliyetlerinin Yunanistan'ın egemen haklarına zarar vermesinin sözkonusu olmadığını belirtmiştir²³.

Nitekim Divan, Yunanistan'ın ilk başvurusu ile ilgili olarak Statüsünün 41. maddesine dayanarak aldığı 11 Eylül 1976 tarihli kararında telafi edilemeyecek (irréperable prejudice) bir zarara yol açılmadığı gerekçesiyle Yunanistan'ın geçici koruma isteğini reddetmiştir²⁴.

20 Gross, ibid; Wilson, ibid, s. 9.

21 Gross, ibid., s. 36'da 32 nolu dipnot; Wilson, ibid.

22 Konsey'in 395 (1976) nolu kararıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Gross, ibid, s. 37 ve 36 nolu dipnot.

23 Gross, ibid, s. 40; Wilson, ibid., s. 9.

24 Divan'ın kararıyla ilgili ayrıntılı bir çalışma için bkz. Gross, ibid., s. 40-54.

Diğer taraftan, Yunanistan'ın kıta sahanlığı sınırlandırılmasında başvurulacak ilkelerin tesbiti konusundaki ikinci isteğiyle ilgili olarak Divan'ın bir karar alması tarafların ortak rızasına bağlıydı. Yunanistan'ın Türkiye'nin rızasının olduğuna ilişkin ileri sürdüğü kanıtlardan biri 1928 tarihli Genel Senedin 17. maddesi, diğeri ise Türkiye ve Yunanistan Başbakanlarının 31 Mayıs 1975 tarihli Brüksel toplantısı sonunda kabul edilen karar metniydi²⁵.

Türkiye ve Yunanistan tarafından onaylanmış olan Genel Senedin 17. maddesi taraflar arasındaki çözülemiyen uyumsuzlukların -aralarında hakemlik mahkemesine sunma konusunda anlaşmaya varmamışlarsa- taraflardan her birinin Divan'a başvurmasını içeriyordu. Bununla beraber Türkiye buna iki gerekçeyle itiraz etti. Bunların birincisi yasanın yürürlükte olmadığı, ikincisi ise Yunanistan tarafından Genel Senede konulan çekincenin Divan'ın konuya yönelik karar almasını engellediğine ilişkindi. Zira Yunanistan 28 Eylül 1928'de Genel Senedi imzalarken, ülkesel statü ve egemenlik ile ilgili konuların Genel Senedin öngördüğü yöntemlerin kapsamı dışında kalacağını bildirerek çekince koymuştu²⁶.

Öte yandan Güvenlik Konseyi'nin 395 nolu kararının ardından Yunanistan'ın Uluslararası Adalet Divanı'na geçici koruma isteğiyle ilgili başvurusundan da bir sonuç alınmamış olması bir yerde Yunanistan'ı sorunu görüşmelerle çözmeye zorlamış görünüyordu. Bu doğrultuda taraflar 2-11 Kasım 1976'da uzmanlar düzeyinde Bern'de bir araya geldiler ve yaklaşık 10 gün süren görüşmelerden sonra kıta sahanlığıyla ilgili görüşmelerde izlenecek davranışları belirleyen bir ortak deklarasyon imzalandı. Deklarasyonda belirtilen en önemli husus bu görüşmelerin karşılıklı ortak rızaya dayanan bir çözüme varılabilmesi için samimi, ayrıntılı ve gizli bir şekilde yürütülmesinin belirtilmiş olmasıydı²⁷. Nitekim dışişleri bakanları arasındaki görüşmelerle bir çalışma yöntemi belirlendi ve deklarasyon son haliyle 20 Kasım 1976'da Atina ve Ankara'da açıklandı. Esas olarak ikili görüşmelerde izlenecek yöntemleri belirleyen deklarasyonda tarafların görüşmeleri tehlikeye sokacak girişimlerden kaçınacakları kararlaştırılmıştı²⁸.

Bern Deklarasyonu, kıta sahanlığı konusundaki görüşmelerin tekrar başlamasına yol açmıştı. Bu çerçevede deklarasyonun 2. paragrafında belirtildiği üzere uzmanlar düzeyinde gizli olarak yürütülen sayısız toplantılar yapılmış ancak bir sonuca varılamamıştır.

25 Wilson, op.cit., s. 10.

26 Ibid.

27 Ibid.

28 Ibid., s. 11.

Bununla beraber iki yıllık bir aradan sonra 10-11 Mayıs 1978 tarihlerinde Montreux'de başbakanlar düzeyinde başlayan görüşmeler sonunda 11 Mayıs'da iki başbakan görüşmelerin sürdürülmesi kararını almışlardır. Bunu 29 Mayıs 1978 tarihinde başbakanların Washington ortak bildirisi ile Temmuz ve Eylül 1978'de Dışişleri Bakanlığı genel sekreterleri arasında yapılan ortak görüşmeler sonucu 5 Temmuz 1978 ile 20 Eylül 1978 tarihlerinde yayınlanan ortak bildiriler izlemiştir. Ne var ki bu görüşmelerde taraflar arasındaki sorunun çözümüne yönelik somut bir sonuca varılamadığı görülmektedir²⁹.

Bu arada Divan 19 Aralık 1978 tarihli kararıyla Ege Denizi kıta sahanlığı sorunu konusunda yargı yetkisinin olmadığını bildirdi. Böylece Yunanistan Divan'a ikinci isteğiyle ilgili başvurusunda da bir sonuç alamıyordu. Artık taraflara görüşmelere devam etmek kalıyordu. Bunun üzerine Türk ve Yunan uzmanlar arasında Aralık 1978 ve Şubat 1979 tarihlerinde iki görüşme daha yapılmış fakat bunlardan da bir sonuç alınamamıştır³⁰.

Nitekim Bern deklarasyonundan beş yıl sonra Yunanistan'da 1981 Ekim'inde PASOK'un seçimleri kazanması ve Papandreaunun Başbakan olması iki ülke arasındaki diyalok çabalarını tamamen ortadan kaldırmıştır. Yunanistan 1984'de Bern deklarasyonunu tanımadığını açıklayarak kıta sahanlığı iddiasında bulunduğu bölgede petrol araştırma izni vermeye başladı. Türkiye'nin görüşme teklifleri ise Yunanistan tarafından sürekli olarak geri çevrildi. Yunanistan'ın bu tavrı üzerine Türkiye'nin Sismik-1 gemisini 1987 Mart'ında araştırma için Ege'ye göndermesi üzerine iki ülke arasındaki ilişkiler birden gerginleşti ve taraflar neredeyse bir savaşın eşiğine geldiler. Ancak NATO ve ABD'nin devreye girmeyle ilişkiler tekrar normale döndürülmeye çalışılmış ve arkasından 1988 Ocağında Başbakan Özal ile Papandreaun Davos'ta ikili görüşmeleri tekrar başlatmıştır. Bununla beraber bu görüşmelerde bir yumuşama ve diyalok başladıysa da bu çok yönlü Türk-Yunan sorunlarına çözüm getirecek boyütlara ulaşamadığı gibi 1988'in sonuna gelindiğinde Davos'la ortaya çıkan olumlu hava hemen hemen kaybolmuştur.

Yunanistan'da Yeni Demokrasi Partisi'nin iktidara gelmesi ve Mitsotakis'in Başbakanlığı ile tekrar başlayan görüşmeler, Türkiye'de 1991 Ekiminde işbaşına gelen Demirel-İnönü hükümetiyle sürdürülmektedir. Bu doğrultuda 1992 başında her iki ülke başbakanları Davos'ta tekrar bir araya gelerek iki ülke arasındaki sorunları ele almışlar ve taraflar arasında bir dostluk ve karşılıklı saldırmazlık anlaşmasının yapılması için çalışmaların başlatılması kararlaştırılmıştır.

29 Pazarıcı, "Kıta Sahanlığı Kavramı...", s. 410.

30 Ibid., s. 411.

III. SORUNUN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK TÜRK VE YUNAN GÖRÜŞLERİ

Buraya kadar olan bölümlerde Türkiye ve Yunanistan arasındaki pek çok sorundan sadece biri olan kıta sahanlığı sorununu önce kavramsal düzeyde daha sonra da sorunun gelişmesini ve çözüm arayışlarını özetlemeye çalıştım. Burada ise, soruna yönelik olarak değişik ortamlarda dile getirilen ancak sorunun başından beri hemen hemen değişmeyen tarafların görüşleri irdelenecektir.

A. TÜRKİYE'NİN GÖRÜŞLERİ

Buraya kadar olan gelişmelerden de anlaşıldığı üzere Türkiye kıta sahanlığı sorununu esas itibarıyla siyasi bir sorun olarak görmekte ve sorunun Lozanda kurulmuş denge dikkate alınarak çözümlenmesi gerektiği üzerinde durmakta, bu doğrultuda soruna görüşmeler yoluyla her iki tarafın da kabul edebileceği bir çözümün bulunacağına inanmaktadır. Türkiye bu bağlamda kıta sahanlığı sınırının belirlenmesinde daha ziyade doğal uzantı, hakkaniyet ve adaların özel durum oluşturduğu üzerinde durmaktadır. Şimdi bu konuları tek tek irdeleyelim.

1. Anlaşma Yoluyla Çözülmesi ve Lozan'da Kurulan Dengenin Esas Alınması

Türkiye, soruna esas olarak anlaşma yoluyla ve iki ülke arasında anlamlı, samimi ve ısrarla yürütülecek görüşmelerle yukarıda da belirtildiği gibi her iki tarafın da kabul edebileceği bir çözümün bulunabileceğine olan inancını bu yönde gösterdiği samimi çabalarla ortaya koymuştur. Bu çerçevede Türkiye iki ülke arasında Lozan'da kurulan dengenin korunmasını istemektedir. Zira Türkiye'ye göre, Lozan anlaşması Ege Denizinde taraflar arasında bir denge kurmuştur ve bu dengenin kıta sahanlığı sınırlarının belirlenmesinde de dikkate alınması gerekir³¹.

Türkiye'ye göre, görüşmeler yoluyla soruna çözüm bulunması ilkesi hem 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davasıyla hem de Güvenlik Konseyi'nin 395 (1976) nolu kararıyla desteklenmiştir. Diğer taraftan Bern Deklerasyonu da (1976) görüşmeler bir çözümün mümkün olduğunu göstermektedir. Nitekim Türkiye soruna görüşmeler yoluyla varılacak bir anlaşmayla çözüm bulunması

31 Pazarıcı, "Hukuki Açısından Ege'deki Deniz Sorunlarında Türk ve Yunan Görüşleri", Ege'de Deniz Sorunları Semineri (Ankara: SBF ve ODTÜ Yay., 1986), s. 88.

yönündeki teklifini 1974'den bu yana çeşitli vesilelerle tekrarlamıştır³². Ayrıca Türkiye bu konuda gerek 1958 Cenevre Sözleşmesinin 6. maddesine gerekse 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesinin 83. maddesine dikkat çekmektedir. '58 Sözleşmesinin 6. maddesinde, kıyıları bitişik veya karşılıklı olan devletler arasında sınırlandırmanın ilgili devletler arasında anlaşmayla yapılacağı, anlaşma yoksa ve özel durumlar başka türlü bir sınırlandırmayı haklı kılmıyorsa eşit uzaklık ya da ortay hatta göre çizileceği belirtilmektedir³³. '82 sözleşmesinin 83/1 maddesinde ise "kıyıları bitişik veya karşılıklı olan devletler arasında kıta sahanlığı sınırlandırmasının hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak için Uluslararası Adalet Divanı'nın Statüsününün 38. maddesinde gösterilen şekliyle uluslararası hukuka uygun olarak anlaşma ile yapılacağı" ifadesi yer almaktadır³⁴.

2. Doğal Uzantının Esas Alınması

Türkiye'ye göre, kıta sahanlığı jeomorfolojik bir kavram olduğundan hakkın kaynağı doğal uzantıdır³⁵. Bu nedenle Ege'de kıta sahanlığı sınırlandırması yapılırken doğal uzantı ilkesi esas alınmalıdır. Bu ilke Ege'ye uygulandığında, "bu deniz yatağının önemli bir bölümü Anadolu yarımadasının doğal uzantısını oluşturmakta olup, adaların kendi başlarına bir kıta sahanlığı alanına sahip olmadıkları görülmektedir"³⁶.

Diğer taraftan Türkiye bu görüşünün hukuksal dayanağı olarak Uluslararası Adalet Divanı'nın 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davalarına ilişkin kararının özellikle 85. paragrafını göstermektedir. Anılan bu paragrafa göre, "her devletin kıta sahanlığı onun ülkesinin doğal uzantısı olmalı ve başka bir devletin ülkesinin doğal uzantısına girmemelidir"³⁷.

1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesinin 76. maddesinde de kıta sahanlığının tanımı yapılırken, bunun kıyı devletinin karasularının ötesinde bu devletin karasuları genişliğinin ölçülmesinde kullanılan esas hatlardan itibaren 200 mile

32 Türkiye'nin bu görüşü 26 Ağustos 1976 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı'na Ege Kıta Sahanlığı Davasına ilişkin olarak gayri resmi görüşlerinde ve daha sonra III. Deniz Hukuku Konferansında Büyükelçi Namık Yolga tarafından ileri sürülmüştür.

33 Starke, op.cit., s. 242.

34 UN Convention..., s. 29-30.

35 Jeolojik ve jeomorfolojik açıdan Ege'deki durumun ayrıntılı bir şekilde ele alındığı bir çalışma için bkz. Cengiz Karaköse, "Jeolojik Açından Ege'deki Deniz Sorunlarında Türk ve Yunan Görüşleri", Ege'de Deniz Sorunları..., s. 52-75.

36 Pazarıcı, "Hukuki Açından...", s. 86.

37 Edip F. Çelik, Milletlerarası Hukuk, 2. Kitap (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1987), s. 229.

kadar uzanan veya kara ülkesinin doğal uzantısı olan deniz yatakları ile bunların toprak altı olduğu ifade edilmiştir³⁸. Ancak tanımın birinci kısmı özellikle okyanuslar gözönünde tutularak konulduğu için bizimle ilgili değil. Görüldüğü gibi Divan'ın '69 tarihli kararından yıllar sonra imzalanan III. Deniz Hukuku Sözleşmesinin aynı noktayı yani hakkın kaynağının doğal uzantı olduğunu göstermesi huku-ki açıdan Türkiye'nin durumunu güçlendirmektedir.

3. Özel Durumların Dikkate Alınması

Türkiye'nin bir diğer görüşü, gerek adaların kendine özgü bir durum oluşturmamasının gerekse Ege'nin yarı kapalı bir deniz olması ve okyanus özelliği taşıyıp taşımadığının burada özel kuralların uygulanmasını zorunlu kıldığı yönündedir.

Türkiye, Ege'nin bir yarı kapalı deniz olduğu ve bu nedenle burada bölge- nin yapısına uygun olarak özel kuralların uygulanması doğrultusundaki görüşünü ilk olarak 27 Şubat 1974 tarihli notasında dile getirmiştir³⁹. Diğer taraftan III. Deniz Hukuku sözleşmesinde de kapalı ve yarı kapalı deniz kavramı ele alın- mıştır. Söz konusu maddeye göre (122. mad.), kapalı ve yarı kapalı deniz, "iki veya daha çok devlet tarafından çevrili ve diğer bir denize veya okyanusa dar bir geçitle bağlı bulunan veyahutta bütünüyle veya büyük bir bölümüyle iki veya daha çok devletin karasularından ve münhasır ekonomik bölgelerinden oluşan bir kör- fez, bir deniz havzası veya bir denizdir"⁴⁰. Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi, Ege- 'nin okyanus özelliği taşıyıp taşımadığı, tamamen yarı kapalı bir deniz olması ve dolay- sıyla kendine özgü özelliğinin bulunması sorunun görüşmeler yoluyla çözülmesini zorunlu kılmaktadır.

4. Sınırlandırmanın Hakça İlkelere Göre Yapılması

Türkiye, hakça ilkelerin uygulanması ile ilgili görüşünü ilk defa 27 Şubat 1974 tarihli notasında, eşit uzaklık ilkesini reddederken Divan'ın 1969 tarihli kar- arından verdiği pasajlar çerçevesinde ileri sürmüştür⁴¹. Zira Divan, sınırlandır- manın hakça ilkelere uygun olarak ve bütün ilgili durumlar gözönünde tutularak taraflardan herbirine imkân nisbetinde kendisinin doğal uzantısını verecek şekilde anlaşma ile yapılacağını belirtiyordu⁴². III. Deniz Hukuku Sözleşmesinde

38 UN Convention..., s. 27.

39 Pazarıcı, "Hukuki Açıdan...", s. 88.

40 UN Convention..., s. 39.

41 Pazarıcı, "Hukuki Açıdan...", s. 87.

42 Namık Yolga, "Ege'deki Başlıca Deniz Sorunları", Ege'de Deniz Sorunları..., s. 33.

ise bu durum şu şekilde ele alınmıştır: Kıyıları bitişik veya karşılıklı olan devletler arasında kıta sahanlığı sınırlandırması, hakça bir çözüme (equitable solution) varmak amacıyla Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 38. maddesinde gösterilen şekliyle uluslararası hukuka uygun olarak anlaşmayla yapılır⁴³. Burada da görüldüğü gibi asıl ağırlık hakça çözüm üzerindedir. Bununla beraber hakça ilkeler yerine hakça çözüm kavramının kullanılmış olması Türkiye açısından pek farketmemektedir. Bunun yanında Divan, ABD ile Kanada arasındaki Maine Körfezi deniz hududunun sınırlandırılması davasındaki 1984 tarihli kararının 112. paragrafında, sınırlandırmanın temel normlarını yeniden formüle etmek istediğini belirterek ve "hakça ilkeler" yerine "hakça kriterler" deyimini kullanarak şu metni tesbit etmiştir⁴⁴.

(1) Kıyıları bitişik veya karşılıklı Devletler arasında hiçbir deniz sınırlandırması, bu devletlerin biri tarafından tek taraflı olarak yapılamaz. Sınırlandırma, iyi niyetle ve olumlu bir sonuç elde etmek gerçek arzusu ile yürütülecek müzakereler sonunda bir anlaşma yolu ile aranıp gerçekleştirilmelidir. Bununla beraber bir anlaşma gerçekleştirilemediği takdirde sınırlandırma, gerçek yetkiye sahip bir üçüncü tarafa başvurmak suretiyle yapılmalıdır.

(2) Her iki halde (...) sınırlandırma hakça kriterlerin uygulanması ve bölgenin coğrafi biçimine (configuration) ve diğer ilgili durumlara göre hakça bir çözüm sağlayabilecek pratik metodların kullanılması suretiyle yapılır.

B. YUNANİSTAN'IN GÖRÜŞLERİ

Soruna esas olarak yargı yoluyla bir çözüm bulunmasını isteyen Yunanistan'ın görüşleri uç noktada toplanmaktadır. Bunlardan ilki, adaların da kara ülkesi gibi full kıta sahanlığı bulunduğu, ikincisi ülkesel ve siyasal bütünlük üçüncüsü ise, eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasıdır. Yunanistan'a göre, gerek '58 Sözleşmesinde gerekse III. Deniz Hukuku Sözleşmesinde belirtildiği üzere adaların da kendi kıta sahanlığı bulunmaktadır. Diğer taraftan Ege'deki adalar Yunan kara parçasının siyasal bir devamı şeklindedir ve Yunan kara ülkesi ile adalar arasında kalan kıta sahanlığı bölgesinde Türkiye'ye egemenlik hakları verilmesi sözkonusu devamlılığı tehdit eder. Bu nedenle sınırlandırma Türkiye ile en uçtaki Yunan adaları arasından geçecek şekilde eşit uzaklık ilkesine göre yapıl-

43 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi, mad. 83/1.

44 Namık Yolga, "Ege Kıta Sahanlığı Sorunu", Ankara Üniv. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt LXIII, No: 3-4 (Temmuz-Aralık 1988), s. 171.

malıdır. Yunanistan'ın burada özetlenen görüşlerini kısaca incelemekte yarar var.

1. Adaların Kıta Sahanlığı Bulunması

Yunanistan bu iddiasını 1958 Cenevre Sözleşmesine (mad. 1/b) ve 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesine (mad. 121/2) dayandırmaktadır. Söz konusu '58 Sözleşmesinin 1. madde (b) fıkrası adaların da kıta ülkesi gibi kıta sahanlığına sahip olduğunu belirtmektedir. '82. Sözleşmesinin 121/2 maddesinin de benzer şekilde adaların da kıta sahanlığının bulunacağını öngörmesi Yunanistan'ın her ne olursa olsun adaların da kıta ülkesi gibi dikkate alınarak kıta sahanlığı hakkı tanınması görüşüne dayanak olarak gösterilmektedir.

Yunanistan bu iddiasına ilk defa Türkiye'ye verdiği 7 Şubat 1974 tarihli notasında yer vermiş ve bundan sonra da bu iddiasını sürekli tekrarlamıştır. Nitekim Yunanistan III. Deniz Hukuku Konferansı sırasındaki konuşmalardan, 31 Ocak-1 Şubat 1976 tarihli Berne görüşmelerinden, 10 Ağustos 1976 tarihli Divan'a tek taraflı olarak yapmış olduğu başvuruya kadar her yerde bu iddiayı tekrarlamıştır⁴⁵.

Ancak uluslararası hukuk ve devletlerin uygulamaları Yunan görüşünü doğrulamamaktadır. Sadece Divan'ın Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davasıyla ilgili 1969 tarihli kararının 67. paragrafında yer alan şu cümleler Yunan görüşünü çürütmeye yetmektedir⁴⁶.

Cenevre Sözleşmesinin 1. ve 2. maddelerinin sınırlandırma ile doğrudan ilgisi yoktur. 1. madde, kıyıları karşılıklı veya bitişik devletler arasında sınırlandırmayı değil, sadece kıta sahanlığının açıklara doğru dış sınırını ilgilendirir. 2. maddenin de sınırlandırma ile ilgisi yoktur.

Kaldı ki gerek '58 sözleşmesinde gerekse '82 sözleşmesinde adalara da kara ülkesi için uygulanması öngörülen kuralların uygulanmasının kabulü, koşullar ne olursa olsun adaların kıta sahanlığına sahip olacakları anlamına gelmemektedir. Hiçbir hukuk ya da mantık kuralı kendisinden kat kat büyük bir kıta ülkesi karşısındaki adalara aynı boyutlarda kıta sahanlığı verilmesini doğrulamaya yetmemektedir. Böyle durumlarda bir başka devletin kıta ülkesine kendi kıta ülkesinden daha yakın olan ile küçük boyutlu adaların yalnızca karasuları ile yetin-

45 Pazarıcı, "Hukuki Açılan...", s. 82.

46 Namık Yolga, "Ege Kıta Sahanelığı", s. 165.

meleri hukuksal bakımdan uygun görünmektedir⁴⁷. Dolayısıyla kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda kimi adaların ya hiç etkisinin bulunmadığı ya da bazı sınırlı etkiye sahip olduğu artık tereddütsüz kabul edilmektedir⁴⁸. Nitekim 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesi (mad. 12/3) küçük adaların kıta sahanlığına sahip olmayacağını öngörürken⁴⁹ kimi anlaşmalar öteki devlet kıta ülkesine yakın adaların karasuları ile yetinmelerini öngörmektedir⁵⁰.

2. Siyasal ve Ülkesel Bütünlük İlkesi

Yunanistan'ın bu iddiasına göre, Türkiye'nin karşısında bulunan adalar Yunanistan'ın ayrılmaz bir parçasıdır ve Yunan egemenliğinde bulunan bu adaları kıta ülkesinden ayırmadan Yunan ülkesini bir bütün olarak ele almak gerekmektedir⁵¹.

Yunanistan'ın bu görüşü uluslararası hukukun iki farklı kavramına dayandırılmaktadır. Bunlardan biri ülke bütünlüğü ilkesidir. Bu ilkeye göre, bir devletin ülkesi anakarasıyla adaları arasında ayırım yapılmadan ele alınmalıdır. Buna göre, bir devletin ülkesinin çeşitli bölümleri arasında öteki devletlere ait deniz bölgeleri kesinti yaratmamalıdır⁵². Yunanistan'ın başvurduğu ikinci kavram takımadalarla ilgilidir. Yunanistan, takımada devletiyle, anakara ve takımadalarından oluşan karışık yapıdaki devletler arasında bir ayırım gözetmemekte ve karışık yapıdaki devletlere ait adaların da, takımada devletinde olduğu gibi esas hatlarından geçen bir çizgiyle birleştirilmesini ve bir bütün olarak değerlendirilmesini istemektedir⁵³.

Yunanistan bu iddiasını ilk defa Türkiye'ye verdiği 7 Şubat 1974 tarihli notasında yer vermiş ve daha sonra da çeşitli vesilelerle tekrarlamıştır. Örneğin,

47 Pazarıcı, "Hukuki Açıdan...", s. 83.

48 Pazarıcı, "Ege Denzinde Türk-Yunan Sorunlarının Hukuki Yönü", Semih Vaner (der), Türk Yunan Uyuşmazlığı, 1. Baskı (İstanbul: Metis Yay., 1990), s. 109. Örneğin hakemlik mahkemesinin 30 Ocak 1977 tarihli kararında Fransa ile İngiltere arasındaki kıta sahanlığının sınırlandırılmasında Anglonorman adalarına sadece 12 millik bir kıta sahanlığı genişliği tanınarak bu adalar çevrelenmiştir (Pazarıcı, "Ege Denzindeki Türk-Yunan Sorunlarının...", s. 124'de 16 nolu dipnot).

49 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi mad. 121/3'de üzerinde insan yaşamayan ve ekonomik bakımdan değersiz olan adaların münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığına sahip olamayacağı belirtilmektedir. Bkz. UN Convention..., s. 39.

50 Örneğin 18/12/1978 tarihli Papua Yeni Ginesi ile Avustralya arasındaki anlaşma.

51 Theodoros Katsoufros, "Ege Denizi'yle İlgili Türk-Yunan Uyuşmazlıkları", Türk-Yunan Uyuşmazlığı, s. 92.

52 Pazarıcı, "Ege Denzindeki Türk-Yunan Sorunlarının...", s. 109.

53 Katsoufros, op.cit., s. 81.

Yunanistan bu iddiasına BM Deniz Hukuku Konferansının 1974'deki Karakas'taki toplantıları sırasında, 31 Ocak - 2 Şubat 1976'da gerçekleştirilen I. Berne görüşmelerinde ve 10 Ağustos 1976'da Divan'a yapmış olduğu tek taraflı başvurusunda yer vermiştir⁵⁴.

Yunanistan'ın bu iddialarla gerçekleştirmeye çalıştığı, Türkiye'ye hiçbir şekilde Yunan adalarının batısında kıta sahanlığı hakkı tanımamaktadır. Aslında Yunanistan Türkiye'ye sadece karasularından başka bir hak tanımak niyetinde değildir. Ancak bundan sonra ele alınacak olan eşit uzaklık ilkesinin tartışılması sırasında da görüleceği gibi uluslararası teamüli hukuk Yunan iddiasına hiçbir şekilde mesnet oluşturmamaktadır. III. Deniz Hukuku Sözleşmesinde takımada devletinin tanımlanması da Yunan iddiasını tamamen çürütmüştür. Zira Sözleşmenin 46. maddesinde, takımada devletinin, herhangi bir kıta ülkesine sahip olmayan ve sadece takımada ve adalardan oluşan devlet olduğu belirtilerek, anakıta yanında bazı adalara sahip olan devletlerin bu adalardan yola çıkarak takımada devletlerine tanınan bu haklardan yararlanmaya çalışmaları engellenmiştir.

Nitekim '82 Sözleşmesi Yunanistan'ın takımada rejiminden yararlanarak anakara ile adaları birleştirmesine engel olduğu gibi içtihat da ülkesel ve siyasal bütünlük ilkesinden yola çıkarak adaların anakara ile koşulsuz eşit bir biçimde ele alınmasına olanak tanımamaktadır. Zira uluslararası yargı ve hakemlik organlarının kararları adaların bulunduğu bölgelerdeki sınırlandırmalarda, ilk aşamada ana ülkeler arasında kıta sahanlığı alanlarını belirledikten sonra ikinci aşamada adalara belirli kıta sahanlığı hakkı tanıma yoluna gitmektedir. 1977 tarihli İngiltere-Fransa arasındaki Manş Denizi Kıta Sahanlığı Davasında hakemlik kararı bu doğrultuda olmuştur⁵⁵.

3. Eşit Uzaklık İlkesinin Uygulanması

Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı ileri sürdüğü diğer bir iddiası da, kıta sahanlığı sınırlandırmasının Türkiye ile en doğudaki Yunan adaları arasında eşit uzaklık ilkesine göre yapılmasıdır⁵⁶. 1958 Cenevre Sözleşmesinin 6. maddesine dayandırmakta olduğu sözkonusu iddiasına Yunanistan, 7 Şubat 1974 tarihli notasından başlayarak birçok belgede yer vermiştir. Yunanistan bunu III. Deniz Hukuku Konferansı sırasında, Türkiye'ye verdiği notalarında ve Uluslararası Adalet Divanı'na yaptığı tek taraflı başvurusunda da tekrarlamıştır⁵⁷.

54 Pazarıcı, "Hukuki Açıdan...", s. 80-82.

55 Pazarıcı, "Hukuki Açıdan...", s. 82.

56 Katsoufros, op.cit., s. 93.

57 Pazarıcı, op.cit., s. 84.

Ancak gerek devletlerin uygulamaları gerekse uluslararası yargı ve hakemlik kararları Yunanistan'ın bu görüşünü doğrulamaktan yoksundur. Yunanistan, '58 sözleşmesinin 6. maddesine dayandırdığı görüşünde eşit uzaklık uygulamasının ilke, özel durumların istisna oluşturduğunu ileri sürmektedir. Yunanistan'a göre, yapılageliş değerindeki bu kural karşısında Türkiye ile Yunanistan arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması Türk kıyılarıyla Yunanistan'ın Ege'nin doğusundaki adaları arasında eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasıyla gerçekleştirilmelidir⁵⁸.

Kaldı ki Yunanistan'ın imzaladığı Türkiye'nin ise taraf olmadığı '58 Sözleşmesiyle ilgili hükümler burada uygulanamayacağı gibi sözleşmede de eşit uzaklık ilkesinin özel durumların bulunduğu ve anlaşmanın da yapılamadığı durumlarda uygulanabileceği kabul edilmişti. Yunanistan ise, eşit uzaklığın kural, özel durumların ise kural dışılığı oluşturduğunu iddia etmektedir. Aslında uluslararası hakemlik ve yargı organlarının benimsediği tutum bunu kural veya kural dışılık olarak yorumlamaktan ziyade gerçek durum karşısında o duruma uyan yorumun yapılmasıdır⁵⁹.

Nitekim Divan'ın Danimarka, Hollanda ve Federal Almanya arasındaki Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davasıyla ilgili 1969 tarihli kararında da eşit uzaklığın zorunlu bir hukuk kuralı olmayıp sadece sınırlandırmada kullanılabilecek çeşitli metotlardan biri olduğu belirtilmiştir⁶⁰.

Diğer taraftan Fransa ile İngiltere arasındaki Manş Denizi Kıta Sahanlığı Davasıyla ilgili hakem mahkemesinin 30 Haziran 1977 tarihli kararı da Yunanistan'ın iddialarını çürüten bir başka örneği oluşturmaktadır. Davanın konusu Manş denizinde bulunan ve İngiltere'den uzakta, bu ülkeye ait fakat Fransız kıyılarına yakın bulunan Anglo-Normand Adalarının konumu ve bunlara tanınacak hakla ilgiliydi. İngiltere, eşit uzaklık ilkesini savunuyor ve bunu '58 Sözleşmesine dayandırıyordu. Bu çerçevede kıta sahanlığı sınırlandırmasını doğuda ortay hatla başladıktan sonra adalar bölgesine gelince adalarla Fransız kıyıları arasından geçirmek istiyordu. Buna karşılık Fransa ise Türkiye gibi hakça ilkeleri savunuyordu. Mahkeme, yapmış olduğu değerlendirmede Anglo-Normand Adalarının özel durum oluşturduğunu belirterek Fransa tarafından tanınmış olan balıkçılık bölgesini karasularına ekleyerek adaları 12 millik çemberler içine aldı. Asıl sınır çizgisini ise iki ülke kıyıları arasından ortay hat olarak belir-

58 Pazarıcı, "Ege Denizindeki Türk-Yunan Sorunlarının...", s. 110.

59 Pazarıcı, "Hukuki Açıdan...", s. 85.

60 Ayrıntılı bilgi için bakz. North Sea Continental Shelf Cases, ICJ Reports, 1969.

ledi, yani Yunanistan'ın deyimiyle adaların üstünden atlayarak Fransa'ya hak tanıdı⁶¹.

SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlardan yalnızca Ege'deki kıta sahanlığı sorununu irdelemeye çalıştık. Elbette Türk-Yunan sorunları bunlardan ibaret değildir. Tarafların karşılıklı güven ve dostluk zemini üzerine ilişkilerini oturtabilmeleri için bu sorunlara kalıcı ve adil bir çözümü bulmaları gerekmektedir. Ancak bunun için her iki tarafta da güçlü siyasi iradelerin ve kamuoyu desteğini sağlamış iktidarların işbaşında bulunması gerekir. Zira konuya karşı her iki ülkede de kamuoyunun oldukça hassas olması siyasi iktidarların belli bir zeminde buluşabilmek için gerekli ödünü verme cesaretini göstermelerine engel olmaktadır.

Diğer taraftan tarafların tutumunu iç politikadaki gelişmelerin yanısıra dış politikadaki gelişmeler de etkilemektedir. Bu çerçevede Yunanistan, Avrupa Topluluğu içinde bulunmayı uzun bir süre Türkiye'ye karşı pazarlık unsuru olarak kullanabilmiştir. Ancak değişen koşullar Türkiye'ye yeni fırsatlar sunarken, Yunanistan için birtakım zorlukları da beraberinde getirmiştir. Başka bir deyişle uluslararası yapıdaki değişimler, siyasi ve askeri dengelerde Türkiye lehine bazı sonuçlar doğururken Yunanistan için olumsuzluklar doğurmuştur. Bunlardan Yunanistan açısından Balkanlarda meydana gelen gelişmeleri öncelikle belirtmek gerekir. Türkiye ise Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ortaya çıkan kısa vadeli sorunların yanında uzun vadeli avantajlar ve fırsatlar yakalamıştır. Bütün bunlar birlikte değerlendirildiğinde sorunun çözülmesi açısından olumlu gelişmeleri beklemek için yeterli nedenlerin ortaya çıktığı izlenimi uyanmaktadır.

KAYNAKLAR

Coufoudakis Van; "Greek-Turkish Relations, 1973-1983", *International Security*, Vol. 9, No. 4 (Spring 1985), s. 185-217.

Çelik Edip F.; *Milletlerarası Hukuk*, 2. Kitap, İstanbul: Filiz Kitabevi, 19887.

Gross Leo; "The Dispute Between Greece and Turkey Concerning the Continental Shelf in the Aegean", *The American Journal of International Law*. Vol. 71, No. 1 (January 1977), s. 31-59.

61 Yolga, "Ege Kıta Sahanlığı...", s. 168.

Karaköse Cengiz; "Jeolojik Açıdan Ege'deki Deniz Sorunlarında Türk ve Yunan Görüşleri", *Ege'de Deniz Sorunları Semineri*, Ankara: SBF ve ODTÜ, 1986, s. 52-76.

Katsoufrous Theodoros; "Ege Deniziyle İlgili Türk-Yunan Uyuşmazlıkları", Semih Vaner. Der. *Türk-Yunan Uyuşmazlığı*, 1. b. İstanbul: Metis Yay., 1990, s. 76-105.

Pazarıcı Hüseyin; "Ege Denizi'nde Türk-Yunan Sorunlarının Hukuki Yönü", Semih Vaner. Der. *Türk Yunan Uyuşmazlığı*, 1. b. İstanbul: Metis Yay., 1990, s. 106-126.

—————; "Hukuki Açıdan Ege'deki Deniz Sorunlarında Türk ve Yunan Görüşleri", *Ege'de Deniz Sorunları Semineri*, Ankara: SBF ODTÜ, 1986, s. 79-83.

—————; "Kıta Sahaneliği Kavramı ve Ege Kıta Sahaneliği Sorunu", Prof. Aziz Köklü'nün Anısına Armağan, Ankara: SBF, 1984, s. 395-412.

Starke J.G.; *An Introduction to International Law*, 8th ed. London: Butterworth, 1977.

United Nations; *UN Convention on the Law of the Sea, with Index and Final Act of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea*. New York: United Nations, 1983.

Resmi Gazete; 1 Kasım 1973, Sayı 14699.

North Sea Continental Shelf Cases. ICJ Reports, 1969.

Wilson Andrew; "The Aegean Dispute", *Adelphi Papers*, No: 155, London: International Institute for Strategic Studies, 1979-80, s. 1-41.

Yolga Namık; "Ege'deki Başlıca Deniz Sorunları", *Ege'de Deniz Sorunları Semineri*, Ankara: SBF ve ODTÜ, 1986, s. 28-39.

—————; "Ege Kıta Sahaneliği Sorunu", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt LXIII, No: 3-4 (Temmuz-Aralık 1988), s. 163-172.